

шибת ישראל

1992-1993

卷之三十一

"**בְּעֵדֶת נָבָתָה**" נkirאת ע"ש ההפטירה העוסקת בענייני דיומה: "שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלוכת בעזה. קחו עמכם דברים ושובו אל ה'". קרייתו של הנביה נשמעת מדי שנה בעשרה ימי נסיגתך, משׁ בה כדי לערור את הלבבות, לא רק בעצם הקרייה לשוב, אלא גם כיצד לשוב ורמי תשובה שלמה. נתבונן בפסוקים, ונראה, כיצד מouple הנביה בלשון הזhab את דרגות התשובה ומורה על הדרכו ועל השלבים כיצד להגיע לתשובה שלמה.

הכתוב פותח ב"שובה ישראל עד ה' אלוקיך" ומסיים ב"שובו אל ה'". הקרייה פותחת בלשון יחיד, ב"שובה", ומשמעותו רבים, ב"שובו אל ה'", להורות שיש תשובה עד ה' ויש למעלה הימנה, תשובה אל ה'. יש תשובה הייחיד שעוניינה בלבד פנימה, ויש תשובה הרבים המחייבת להשתלב עם כלל ישראל ויחד לחזור בתשובה. בדברי חז"ל מצאו גם הבחנה בין חזריהם ובתשובה לבני ישראל תשובה שמעליהם גדרה יוקר

הסביר להבנות אלה במצוות התשובה ודרגותיה הרמהות בלשון הנביא, מצאנו בדברי הגמ' במסכת יו"א: "אמר ריש לקיש, גוזלה תשובה שזדונות נעשות כשגנות שנאמר תשובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעונך". מהכתוב כי כשלת בעונך" מדייקת הגמרא: "היא עון מזיד הוא, וקרי ליה מכשול", ומברואר שבכח התשובה להפוך עון שנעשה ממזיד, למכשול, לחטא שבשגגה, זאת עי החריטה ובקשת הסליחה. על אמרא זו שואלת הגמ': "איini, והוא אמר ריש לkish שגדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזוכיות?", כלומר, שיש בכך התשובה לא רק להפוך את המזיד לשוגג, אלא לנתקות את השב מכל חטא, ואפילו לזכותו עד כדי הפיכת הזדונות לזכויות? ומשיבה על כך הגמ': "לא קשיא, כאן בתשובה מיראה, וכן בתשובה מהאהבה".

מצאנו בודד: "לב טהור בראש לא אלקים", וענינה שלא יהיה האדם מקום לצר במעשויו, אלא יהיו כל מעשיו על צד החכמה והיראה ולא על צד החטא והתאווה". התשובה – היא עזיבת החטא; הכפירה – יש בה כדי לנתקות את החטא, ואילו הטהרה שמקורה בלב, באה להסיר את הגורמים לחטא והם תאות הלב והמחשבות הזרות.

על טוהר הלב והמחשבות כעיקר התשובה השלמה, קורא הנביא בהמשך: "אשר לא יושעינו על סוס לא נרכב ולא נאמר עוד אלוקינו למשעה ידינו אשר בר יロחט יתום". הכתוב מדגיש שלושה גורמים עיקריים לחטאים, לשגונות ולהסור אמונה ודבקות בה'. את שלוש אלה יש לשרש תחילתה כדי לנתקות לטוהר הלב. "אשר לא יושעינו" – על עם ישראל לבתו בה' ולא בשפעת הקנה הרצוץ של אומות העולם, משומש שאסור לא יושעינו כי "שוווא תשועת אדם ורק באלוκים געשה חיל והוא יביס קמינו". "על סוס לא נרכב" – יש לטהר את הלב מהתאות, מהרדיפה אחרי המותרות המביאות לKENAH, שנאה ותחרות. "ולא נאמר עוד אלוקינו למשעה ידינו" – יש לשרש את הבתוון העצמי המופרז, את ההרגשה שכוחיו ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ולזכור שرك בר יロחט יתום" ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמיים.

על מעלה בעלי התשובה שמלבד החדרה והתשובה שבאים אל ה' בדברים, ומתמידים בתשובותם, אומר ר' אבהו: "במקומות שבעליהם תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם לעמדו, שנאמר שלום שלום אמר ה' לרוחך ולקרובך" (ברכות לד). בתחילת מרחק שנטקרב ואחריו כן לקרוב. המפרשים נתקשו בדברי ר' אבהו ועינן ב מהרש"א בחידוש אגדות בברכות ובמפרשין העין יעקב שם. יש שבאו את מעלה בעלי התשובה על פי דברי הגמ' שבתשובה מאהבה העבריות הופכות לזכויות, ובזה יתרונם על הצדיקים הגמורים, שזכויותיהם מהמצוות בלבד ולא מימרא זו אומרת דרשני, כיצד עונות יהפכו לזכויות, ומה כוחם יפה ממש לא נעשו כלל. ונראה שmealת בעלי התשובה היא בהתמדה במצבה זו, שאינם חוררים מהחטא בחרטה ובוידי ורואים עצם הצדיקים שנשלחה להם חטאיהם, אלא שכלי ימיהם הם בחרטה ובוידי ורואים עצם חמיבים הצריכים כפירה. ועל כן נקראו "בעלי התשובה", שהתשובה נשכחת בכלימי חייהם, וזה התשובה אל ה', כשהיא כוון דרך ולא רק מצווה חד פעמית. וזה לשון הרמב"ם בפרק ב' מהל' תשובה, לאחר שיפורט את מצות התשובה, תנאייה ומדריה הוטיף: "מדרכי התשובה להיות השם צועק תמיד לפני ה' בבכי ובתחנונים ועשה צדקה כפי כוחו ומתרחק מן החטא בו ומשנהשמו כולם, אומר אני אחר ולא אותו האיש שעשה אותו המעשה ומשנה מעשיו כולם לטובה ולדרך הישרה ונולה מקומו שגולת מכפרת עון מפני שגורמת לו להיות עוני ושפל רוח וכו'". וזה מעלה בעלי התשובה שכלי ימיהם בחרטה בבכי ובתחנונים, שדרך התשובה גורמת להם לשפלות רוח ולב נשבר. ועל מעלה זו נאמר "זבחו אלוקים רוח נשברה" לפי שגדולה היה מכל

בוידייו פה ובקבלת לב, כתוב: "כי קרוב אליו הדבר מאד בפי ובלבך לעשותו". אולם, זה רק בשלב הראשון בתהליך התשובה אליו קורא הנביא בראשונה "שובה ישראל עד ה' אלוקיך". תשובה זו נאמרה בלשון יחיד, משומש שיסודה בלב פנימה, וזה התשובה של "עד ה'", של החזר בתשובה המתכפר מעבירות שבידו. אולם התשובה השלמה היא לשוב אל ה'. כתוב "כי תשוב אליו תשוב", שלא להסתפק בכפרת עונות, בתשובה מיראה, אלא להמשיך בדרך אל ה' ולהתקרב יותר גם במעשיים.

הורות התשובה אהבה היא לשוב ממשמעו, לחזור אל המקור, אל ה'. לכת בדרכיו ולעלות במסילה העולה בית-א-ל. לא להסתפק בחזרה מהדרך השילית, אלא להמשיך ולהתקרב אל המטרה, וזה התשובה השלמה לה קורא הנביא בשלב השני: "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'". את האהבה יש לבטא בדברים, בתורה, במצוות ובמעשיים טובים. השבים מיראה, הם החזרים בתשובה, אולם השבים מאהבה הלווקחים עםם דברים נקרים בעלי תשובה, על שם הדרכ החדשה אל ה' הדבקים בה תדייר. את התשובה מאהבה מבטא הנביא בלשון רבים, משומש שבבודת ה' בתורה ובמצוות עניות ברבים ולמן הרבים, ואף' מצויה פרטיה הנעשית בסתר נעשית בשם כל ישראל ולמן כל ישראל.

המצווה לשוב מעבירות שבידו, מצווה תמידית היא ואין לעכב את החטא עד יום היכיפורים, לדברי חז"ל "אם ראת תח' שעבר עבירה בלילה אל תחרה אחריו ביום, שודאי עשה תשובה". ואעפ"כ יש מצווה מיוחדת בתשובה של יום היכיפורים, שבו התשובה לא רק מכפרת אלא גם מטהרת אותנו מכל חטאינו, כתוב: "כי ביום זהה יכפר עליהם אתכם מכל חטאיכם לפני ה' תטהרו".

את התשובה של כל ימות השנה אפשר לעשות בשלבים. אפשר לחזור מכל חטא בנפרד, אולם המשוג "טהרה" אינו מתחלק לחצאיין, שהרי טהור הוא המושלם בטהרה ואין לו שייכות לטומאה, ומצוות היום "לכפר עליהם מכל חטאיכם", מכל החטאיהם אחד, ורק אז "לפני ה' תטהרו".

המשנה בסוף מסכת יומא משיליה את טורת יום היכיפורים לטהרה במקורה וכך שנינו "א"ר עקיבא: אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהריםומי מטהר אתכם, אביכם שבשמיים, שנאמר: "mekooah Israel ha" מה מקווה מטהר את הטמאים, כר הקב"ה מטהר את ישראל". כשם שהטהרה במקורה אינה לחצאיין, ואי אפשר לטבול ולטהר רק חלק מהגג ובוזדי שלא תעלה טבילה לטבול ושרץ בידו, כר הקב"ה מטהר את ישראל. רק כשמתחזקים היבט ומתקפרים מכל חטאיכם, רק אז – "לפני ה' תטהרו".

מה היא הטהרה הרוחנית הנדרשת ביום היכיפורים? את המשוג "טהרה" מגדר הרמח"ל בספריו "מסילת ישרים" וזה לשונו בכואר מידת הטהרה כ"תיקון הלב והמחשבות", ולשון זו

עשה כך וכך, אל ירגשו להם, אלא שומעים ושמחים וודבעין שזו זכות להם, שכל זמן שמעלת בעלי התשובה בחרטה המתבטאת בכוונה וכלימה ובבל נשר של "חטאתי כנגד תמי".

הגדרת "חזר בתשובה" או "בעל תשובה" בימינו לכה בחרס. נדמה שחוzer בתשובה, הוא רק מי שהיה רחוק מהלוטין, פורק על או תינוק שנשנה שקבל עליו על מצוות, ולא היה. מצוות התשובה אינה כללית אלא על כל חטא, כלשון הרמב"ם "שיעור החוטא מהחטא", וכש שחווב הוא לחזר בתשובה מכל חטא, אף גם מדרכי התשובה "להיות צועק תמיד בעכסי ובתחנונים על החטא". וגם מי שמלא מצוות כרימון. על כל חטא נאמר "וחטאתי כנגד תמיד", וכל חטא צרין להביא לבושה מתמדת, שהיא יראת השמים השלמה, בדבריו הכתוב "מי יתנו והיה לבבם זו ליראה אוטי" זו הבושא.

**ונדולת תשובה שטוקרטת את הנואלה
בכחון "ובא לציון גואל ולבבי פשע ביעקב".**

בכח ועולה של צדיקים גמורים. והדברים מדויקים בכתב שהגדיר את בעל התשובה כ"רחוב" ואת הצדיק כ"קרוב", ולכן אם חזר בתשובה למה הוגדר כרחוק שנתקרב. והרי אוננאת דברים היא להזכיר לחור בתשובה את עוננותו הראשונית ומעמדו, שהרי עתה האחוב הוא. אלא שכונת הכתוב לרמז על מעילתו של בעל התשובה, שאעפ' שנתקרב ואחוב לפני המקום, הוא עצמו מרגיש כרחוק, שכל ימי בככי ובחנונים. וזה התשובה האמיתית ההופכת זדונות לזכויות, שהזדונות שערבו שבורות את הלב בהתמדה וגורמות לעונוה ושפלוות רוח. וזה השלמתה האמיתית והימינית הונכחה לרגי ב' גבריה הצעדים "הבדון" –

גדולי המוסר דיוקו מדברי הגמ' שאמר הקב"ה לרבעם בן נבט "חוור בר ואני ואתמה ובן יש נתנו בון-עדן. אמר לו מי בראש? אמר לו דוד והשיב אי הכי לא בעינן". והקשו לר' אבaho הרוי המקום שבعلي תשובה עומדים צדיקים גמורים איינם יכולים לעמוד. וא"כ אם יחוור בו רבעם, יקדים במעלתו את דוד. ועוד, הרוי הקב"ה אמר לו: "אני אתה ובן יש" וסדר הדברים מורה כר' אבaho שירבעם כבעל תשובה יקדים את דוד, ובארו שכן אם היה חזר בתשובה גמורה, כדרך בעלי תשובה מהאהבה ובבל שבור, היה מקומו קודם לדוד, אבל כיון שאמר "מי בראש?", שלא חזר בתשובה מהאהבה, שלא התמיד ברכיו ובתחוננים כדריכי התשובה, בוזדיי שgam אם יחוור בתשובה מעונתו לא יהיה בראש

בחנוכת המזבח נצווה אהרן הכהן להזכיר ביום השmini קרבנות והראשון שבתם "קח לך עגל בן בקר לחטא'ת" שאעפ' שאין סניגור נעשה קטיגור, הקרבת העגל מלמדת שכיפר לו הקב"ה על מעשה העגל (רש"י). וудין יש להבין מה טעם נחנך המשכן תחילה בזכירת עוננות אשונים? על הכתוב שאמר לו משה רבינו לאהרן "קרב אל המזבח ועשה את עלתך", זרשו חז"ל "שהיה אהרן בש מלהכנס ולהקריב, עד שאמר לו משה רבינו מה אתה בוש לך נחרת". אהרן הכהן כשראה העגל ונזכר, היה כולו בושה ולבו נשבר עד שלא יכול היה להכנס, עד שאמר לו משה רבינו מה אתה בוש, דזוקא מושם לך נחרת. לפי שבושה זו היא יראת השמיים אמיתית והבל השבור, זה הקרבן שהקב"ה בחר בחנוכת המזבח, וזה גם כוונת הכתוב שאמר ל' אהרן הכהן "אשרי תבחן ותקרב ישכן בחרזין", לפי שאהרן נבחר עקב הבושה ושבורו. לב שיש לבעל התשובה שצרכיר לקרבו, כרוחוק שנתקרב.

ס"ז זכינו בדורנו לבעל תשובה שנתקרכו לתורה, ומימרא דר' אביהו נשמעת תדир במעלות בעל התשובה. יש לומר שככל המעלה היא שמתמידים בתשובה ובדרכיה "לצעוק תמיד ל' בבכי ובתחננים ולהריגש עצם בענו ובספלות", שלא לראות עצם מצדיקים שנתקפר להם, וזה לשון הרמב"ם בפרק ז' מהל' תשובה הל' ח: "בעל תשובה דרכם להיות שפלים גנויים ביותר, שאם חירפו אותם הכתילים במעשייהם הראשונים ואמרו להם אם אש"ג